

Стереотипні ігри

В дитини з аутизмом є улюблені ігри – одна або декілька. У таких іграх дитина може годинами маніпулювати предметами, роблячи дивні дії. Головні особливості таких стереотипних ігор наступні:

- мета і логіка гри, зміст дій часто незрозумілі для навколишніх;
- у цій грі мається на увазі єдиний учасник – сама дитина;
- повторюваність – дитина раз за разом робить той самий набір дій і маніпуляцій;
- незмінність – раз установлена, гра залишається однаковою протягом дуже тривалого часу;
- тривалість – дитина може грати в таку гру роками.

Найчастіше стереотипні ігри дитини залишаються загадкою для навколишніх, у них є повторювані дії, маніпуляції з предметами, але відсутній видимий сюжет. Наприклад, дитина бродить по колу, наспівуючи невиразну пісеньку і час від часу підкидає руки наверх. Або годинами ліпить із пластиліну дивні абстрактні фігури, незмінні на протязі місяців. Це створює ускладнення для участі в такій грі дорослого, приходиться пробувати різні варіанти організації участі в грі буквально «навпомацки».

Стереотипна гра ставить дитину в особливий ряд, відразу ж виділяє її серед інших дітей.

Її дивні дії викликають цікавість навколишніх, що часто раниць близьких дитини.

Позитивними сторонами стереотипної гри є:

- для дитини це комфортна ситуація, усередині якої вона спокійна;
- якщо поведінка дитини вийшла з-під контролю, виник афективний спалах, за допомогою включення стереотипу гри можна повернути дитину в урівноважений стан.

Стереотипна гра дитини з аутизмом на початку коректуючої роботи стане основою побудови взаємодії з нею, тому що іншого шляху просто немає.

Щоб навчитися використовувати можливості стереотипної гри в заняттях, необхідно розібратися в її джерелах. Отже, чому дитина з аутизмом годинами повторює ті самі дії? Аналізуючи результати спостережень за дитиною в такі моменти, можна припустити, що для неї ситуація повторення знайомих дій комфортна сама по собі, адже усе відомо заздалегідь. До того ж дитина зазнає видимої насолоди.

Ці дві тези – наявність комфорту і переживання задоволення – лягають в основу використання стереотипної гри як основи взаємодії з дитиною.

Ваша мета – дати дитині зрозуміти, що ви не перешкодите їй грати (як звичайно буває), від вас навіть може бути користь. На цьому етапі всі зусилля повинні бути спрямовані на завоювання довіри дитини. Якщо діяти терпляче і наполегливо, обов'язково наступить момент, коли дитина довіриться вам, ви станете для неї тою людиною, від якої вона буде чекати розуміння і допомоги.

Поради по поведінці з дитиною в стереотипній грі:

- Намагайтеся включатися в стереотипну гру, а також вносити в неї нову сюжетну лінію поволі, тому що порушення стереотипу гри (у необережних словах типу «Давай по-іншому!» або занадто активних діях) викликають у дитини протест.

- У процесі заняття дитина в будь-який момент може повернутися до своєї гри – дозвольте їй це. Пам'ятайте: стереотипна гра дає дитині відчуття комфорту, і, можливо, це в даний момент їй необхідно.

- Улюблена гра дитини може стати виходом із кризової ситуації: якщо в неї виник афективний спалах, а причину зрозуміти й усунути неможливо – запропонуєте їй улюблену гру. Якщо запущено стереотип гри, то дитина переключається з її негативних емоцій, що захлиснули, і приступає до спокійної гри.

Можна припустити, що коли дитина звикне до педагога, і буде почувати себе з ним комфортно, потреба в додатковому комфорті відпаде, і дитина рідше буде звертатися під час заняття до своєї стереотипної гри. Але якщо це усе-таки відбулося, не заперечуйте – можливо, дитина на занятті одержала багато нової інформації і їй потрібен відпочинок.

Сенсорні ігри

Сенсорними ми умовно називаємо ігри, мета яких – дати дитині нові чуттєві відчуття. Відчуття можуть бути найрізноманітнішими:

- зорові (наприклад, дитина бачить яскраві кольори, їхній перехід одне в одне, змішування);
- слухові (дитина чує різноманітні звуки, від шелестіння опалих листів до звучання музичних інструментів, вчиться їх розрізняти);
- тактильні (те, що дитина відчуває за допомогою доторкань, обмацування: це і різні по фактурі матеріали, від м'якого махрового рушника до прохолодної гладкої поверхні скла; і різні по величині і формі предмети – великий м'яч і крихітні бусинки, різні кульки і кубики; і зіткнення, обійми з іншою людиною);
- рухові (відчуття від рухів тіла в просторі і ритму рухів – ходьба, біг, танці);
- нюхові (дитина вдихає й вчиться розрізняти різноманітні запахи навколишнього світу – від аромату котлетки і маминих парфумів до запаху дерев'яного забору і сталевий поперечини);
- смакові (дитина пробує й вчиться розрізняти на смак різні продукти харчування і страви).

Процес вивчення світу дитиною із синдромом дитячого аутизму проходить по-іншому, ніж аналогічний процес при нормальному плинні розвитку дитини. Тут можна виділити наступні закономірності. По-перше, для дитини з аутизмом сенсорний компонент світу несе в собі особливу значимість, що зберігає актуальність за межами раннього віку. При цьому інтерес до предмета в дитини з аутизмом відділений від тієї функції, для якої

предмет створений. Розвиваючи цю думку, припустимо, що для такої дитини багато предметів навколишнього світу являють собою абстрактні об'єкти, що володіють набором сенсорних властивостей. При цьому часто дитина виділяє для себе якісь специфічні властивості, що не значимі для нас. Дитина досліджує предмети і матеріали в пошуках приємних сенсорних відчуттів, а відчуття, що сподобались, прагне одержати знову і знову.

По-друге, дитина з аутизмом не диференціює предмети і матеріали по можливостях їхнього використання, діє з ними, не з огляду на їхні властивості, - пробує на смак усі підряд (від прального порошку і зубної пасти до пластиліну і свічки), підкидає різні предмети без обліку наслідків (від шматка пінопласту до посуду і будильника) і т.п. Таке відношення і невміння передбачати неприємні наслідки дій спричиняє виникнення різних небезпечних ситуацій.

По-третє, інтерес до соціального світу самостійно не виявляється і не стає важливим мотивом життя і діяльності дитини з аутизмом. Дитина з аутизмом майже не цікавиться іграшками для сюжетно-рольових ігор: у лялькового посуду, меблів, одягу немає яскравих сенсорних властивостей і характеристик. Приходилося спостерігати, як дитина з аутизмом намагалася зігнути прилади з лялькового посуду, але не використовувала їх за прямим призначенням.

Проведення спеціально організованих сенсорних ігор з дитиною з аутизмом може дати нові прекрасні можливості для встановлення контакту з нею. Ми виходимо з положення, що світ предметів і їхніх властивостей значимий для дитини з аутизмом, привертає його увагу й інтерес. У моменти одержання сенсорних відчуттів дитина зазнає насолоди, що виявляється у всьому вигляді, а також у ступені цілеспрямованості (якщо спробувати переключити її увагу на щось інше, вона буде наполягати на продовженні заняття, що сподобалося, а якщо спробувати заборонити – відповіддю стане бурхливо виражений протест).

Звідси впливає мета проведення з дитиною з аутизмом спеціально організованих сенсорних ігор – створення емоційно позитивного налаштування. Механізм проведення гри наступний: притягнута новим відчуттям, дитина погоджується на участь у грі, а отримане задоволення зв'язується в неї з образом дорослого. Якщо ви зумієте розділити з дитиною позитивні емоції, різноманітні їх і зробити переживання задоволення більш насиченим, то згодом дитина стане вам довіряти і, знаючи, що з вами цікаво, охоче піде на співробітництво. Крім того, заручившись довірою дитини, дорослий одержує можливість за допомогою емоційного коментарю вносити в те, що відбувається новий

соціально значимий зміст. А це вже наступний важливий крок у розвитку дитини.

Отже, проведення сенсорних ігор вирішує наступні задачі:

- переживання приємних емоцій, що позитивно позначається на настрої і поведінці дитини;
- виникнення емоційного контакту з дорослим, поява в житті дитини людини, що розуміє її, відкриває нові можливості для проведення коректуючої роботи і впливу на сам хід подальшого розвитку дитини;
- одержання дитиною нової сенсорної інформації, що важливо для розширення її уявлень про навколишній світ;
- внесення в гру нових соціальних змістів за допомогою введення сюжетів, що в цілому наближає дитини до світу людей, дає нові уявлення про соціальні взаємини.

Приклади деяких сенсорних ігор

1. Ігри з фарбами

- змішуємо фарби

Змішуючи фарби, ми можемо створювати нові кольори. Для цього злийте воду різних кольорів в одну склянку або розчиніть в склянці з чистою водою по черзі кілька фарб. Так, з жовтого і червоного кольорів одержуємо жовтогарячий, із синього і жовтого – зелений, з червоного і синього – фіолетовий.

- ляльковий обід

Накрийте на стіл, розставте склянки, посадіть ляльок і ведмедиків і почастиєте їх різними напоями. У грі червона вода перетворюється в томатний сік, біла – у молоко, жовтогаряча – у фанту, а коричнева – у каву..

Можна затіяти гру в «Ресторан» або «Кафе», з огляду на досвід і вік дитини. Гра може стати приводом поуправлятися в лічбі – порахуйте склянки з напоями, щоб вони відповідали кількості «гостей». Використовуючи склянки різного розміру, можна знайомити дитину з поняттям величини.

2. Ігри з водою

Ігри з водою справляють терапевтичний ефект. Сама фактура води чинить приємний, заспокійливий вплив, дає емоційну розрядку.

Варіанти ігор з водою:

- переливання води

Щоб дитині було зручніше дістатися до крана, підсуньте до раковини стілець. Візьміть пластикові пляшки, пухирці, стаканчики, мисочки різних розмірів. Тепер наповняйте їх водою: «Буль-буль, потекла водичка. От порожня пляшечка, а тепер – повна». Можна переливати воду з одного посуду в інший.

- фонтан

Якщо підставити під струмінь води ложку або пухирець з вузьким горлечком, вийде «фонтан». Звичайно цей ефект приводить дітей у захват: «Пш-ш-ш! Який фонтан вийшов – ура!» Підставте пальчик під струмінь «фонтана», спонукаєте дитину повторити дію за вами.

- басейн

Наповніть таз водою, організуйте гру в «басейн», де вчаться плавати іграшки. Проведення такої гри рекомендується, якщо дитина уже відвідувала басейн і в неї є реальне уявлення про нього. Супроводжуйте хід гри словесним коментарем: «От наші

лялечки прийшли в басейн. Який великий басейн! У басейні вчаться плавати – от так. Поплили!»

3. Ігри з мильними кульками

- пінний замок

У невелику мисочку налейте небагато води, додайте засіб для миття посуду і розмішайте. Візьміть широку коктейльну трубочку, опустіть в миску і починайте дути – з голосним булькотом на очах у дитини виросте хмара переливчастих кульок. Запропонуйте дитині подути разом з вами, потім самостійно. Поставте усередину піни пластмасову або гумову іграшку – це «принц, що живе в пінному замку»

- мильні кульки

Щоб викликати в дитини інтерес до самостійного видування кульок запропонуйте їй крім рамки з купленого пухирця різноманітні трубочки – для цього візьміть (попередньо обговоривши з дитиною ціль) з «Макдональдса» коктейльну трубочку або згорніть і склейте з щільного папера товсту трубу.

Крім цього існує безліч інших сенсорних ігор: ігри зі свічами, ігри зі світлом і тінями, ігри з льодом, ігри з крупами, ігри з пластичними матеріалами (пластиліном, тістом, глиною), ігри зі звуками, ігри з ритмами, ігри з рухами і тактильними відчуттями.